

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“СВІТОВА ПОЛІТИКА”
(для магістрів)**

МАУП

Київ 2009

Підготовлено д-р історичних наук, професором кафедри міжнародних відносин *І. А. Хижняком*

Затверджено на засіданні кафедри країнознавства (протокол № 2 від 29.02.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Хижняк І. А. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Світова політика” (для магістрів). — К.: ДП «Вид-дім «Персонал», 2009. — 35 с.

Методичні матеріали містять пояснювальну записку, зміст самостійної роботи з дисципліни “Світова політика”, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета самостійної роботи студента — розглянути середовище, в якому реалізується світова політика, і яка розглядається як система суспільних економічних, політичних, військових, культурних, правових, ідеологічних та інших зв'язків і взаємин між основними суб'єктами світового співтовариства. Саме з такого погляду розглядаються основні аспекти світової політики як системи відносин між державами та групами держав, провідними соціальними, економічними та політичними силами і організаціями, які діють на світовій арені. Завданням курсу самостійної роботи студентів є:

- визначення різноманітних зв'язків між основними суб'єктами світового співтовариства;
- аналіз основних аспектів світової політики як системи відносин між державами і групами держав;
- виявлення фактів суперництва та узгодження інтересів, пов'язаних з геополітичним положенням і ресурсними потребами її учасників;
- систематизація чинників, що впливають на розробку основних принципів зовнішньої політики держави;
- розгляд основ та мотивацій міжнародної політики держав, пов'язаних з їх геополітичним положенням;
- визначення перспектив розвитку геостратегічних векторів зовнішньої політики України.

В умовах посилення взаємозалежності світу перед учасниками глобальних політичних взаємодій по-новому постають початкові проблеми. Ось чому для написання рефератів та есе на задану тему студент повинен навчитись здійснювати пошук і аналіз відповідної літератури у фондах бібліотек, в Internet тощо.

ЗМІСТ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з дисципліни
“СВІТОВА ПОЛІТИКА”

Змістовий модуль 1. Системна сукупність різнорідних зв’язків між основними суб’єктами світової політики

Тема. Співвідношення національної, регіональної та міжнародної безпеки

Тематика лекції

1. Еволюція підходів до проблеми безпеки.
2. Еволюція співвідношення елементів безпеки; зростання ролі та значення невійськових факторів.
3. Національна безпека як частина основного, постійного національного інтересу держави.
4. Регіональна безпека. Проблема “центрів сили” у світовій політиці.
5. Поняття міжнародної стабільності.
6. Статична та динамічна стабільність.

Література [1; 4; 6; 7; 11; 13; 15; 18; 20; 23; 25; 26; 33; 34; 43]

Ключові поняття і терміни

- найраціональніший варіант реагування;
- національна безпека, “центри сили”;
- регіональна, субрегіональна безпека;
- міжнародна безпека;
- системні ознаки;
- відносна самостійність;
- форми безпеки: потенційна, реальна та уявна;
- криза безпеки: передкризова, початок кризи, кульмінація, остання фаза;
- потенціал безпеки;
- колективний захист;
- баланс сил;
- аспекти проблематики безпеки: військово-стратегічний, економічний, етнокультурний, екологічний;
- політичний реалізм;

- “тверда сила”, “м’яка сила”;
- “сила” та “баланс сили”;
- два підходи до національного інтересу: об’єктивістський та суб’єктивістський;
- внутрішня та зовнішня політика;
- види політичної діяльності держави: внутрішньополітична і зовнішньополітична;
- “національні” та “державні” інтереси;
- інтереси: загальнонаціональні, загальнолюдські;
- державні інтереси: успадковані від минулого, пов’язані з нормами міжнародного права, що відповідають загальнолюдським цінностям та ідеалам;
- національні інтереси: стратегічні, тактичні;
- життєво важливі інтереси: власні інтереси, інтереси інших держав, союзників, інтереси системи загалом;
- ядерний і доядерний періоди;
- зовнішньополітична діяльність держави: визначається природою і характером зовнішнього середовища, характером і природою влади, економічними, політичними, соціальними потребами держави;
- національний інтерес;
- військова безпека;
- “державні кордони”, “духовні кордони”;
- внутрішньополітична діяльність держави: визначається природою і характером внутрішнього середовища, потребами внутрішнього розвитку суспільства, характером і сутністю політичної влади;
- концепція національної безпеки.

Питання для самоконтролю

1. З яких позицій у міжнародно-політичній теорії слід розглядати поняття “безпека”?
2. У яких вимірах слід розглядати проблему безпеки у міжнародних відносинах?
3. Яким чином слід класифікувати глобальну і регіональну безпеку?
4. Як можна класифікувати форми безпеки?
5. Дайте визначення етимології категорій “безпека” та “національна безпека”.

6. Визначте, як змінився поділ людської історії після виникнення ядерної зброї.
7. Дайте визначення головних аспектів проблематики безпеки.
8. Які компоненти сили набули більшого, ніж у попередній період значення після закінчення “холодної війни”?
9. Що призводить до формування нової системи поглядів на безпеку?
10. Яким питанням представники неореалізму в теорії міжнародних відносин приділяють особливу увагу?
11. Дайте визначення рівням, з яких доцільно розглядати і вирішувати проблему безпеки.
12. Коли і з яких причин у політичному лексиконі з’явилося поняття “національна безпека”?
13. Що слід розуміти під поняттям “національна безпека”?
14. Які елементи в структурному відношенні включає в себе “національна безпека”?
15. Як розглядається в американській історіографії поняття “національна безпека”?
16. Що є базовою основою зовнішньої політики держави?
17. Що є основою поняття “національний інтерес”?
18. До якого хронологічного періоду слід термінувати термін “національний інтерес”?
19. Коли були сформульовані два протилежні підходи до аналізу національного інтересу? Дайте їм визначення
20. Яким чином концепція національного інтересу опрацьовувалась у роботах західноєвропейських авторів?
21. Якою була інтерпретація поняття “національний інтерес” у радянській історіографії?
22. Які два базових аспекти впливають на явище національного інтересу?
23. Стосовно якої проблеми зовнішньополітичної діяльності держави у політологів відсутня спільна думка?
24. Які типи інтересів включені до складу державного інтересу?
25. Як з точки зору геополітики можна визначити зовнішньополітичну діяльність держави?

Тести

1. Національний інтерес кожної держави полягає у:

- а) дотриманні безпеки та самозбереженні нації;

- б) нехтуванні інтересів інших держав, передусім союзників;
- в) захисті фізичної та культурної цілісності держав.

2. Забезпеченню національних інтересів держави сприяє:

- а) посилення збройних сил;
- б) концепція національної безпеки;
- в) удосконалення сил “швидкого реагування”.

3. Визначте, який комплекс аспектів містить у собі концепція “національного інтересу”:

- а) комплекс аспектів із забезпечення швидкої мобілізації збройних сил;
- б) комплекс аспектів по розсортуванню систем міжконтинентальних балістичних ракет (МБР);
- в) комплекс проблем безпеки, а також різних аспектів зовнішньої та внутрішньої політики.

4. Регіональні міжнародні відносини як інтегральна частина глобальних міжнародних відносин являють собою:

- а) союз держав, що обстоюють свої власні державні інтереси;
- б) систему поглядів на міжнародні відносини з боку найбільш економічно розвинених країн;
- в) самостійну систему, яка має власну структуру та складові компоненти.

5. Принципова сутність діяльності держав на міжнародній арені полягає у:

- а) досягненні переваги над противником у кількості атомних підводних човнів;
- б) захопленні плацдарму під час генерального наступу;
- в) досягненні балансу сил.

6. Визначте, яке століття вважається вершиною розквіту балансу сил:

- а) XX ст.;
- б) XIX ст.;
- в) XXI ст.

7. Базовими напрямками в західній історіографії відносно міжнародної стратифікації регіональних центрів сили є:

- а) екзистенціалізм та егоцентризм;
- б) анархосиндекалізм та емпіріокритицизм;
- в) інтеракціонізм та структуралізм.

8. Дайте відповідь, які критерії в американській політології розрізняють два визначення центрів сили. Назвіть їх автора:

- а) пряме та коротке — Н. Хенкс, Б. Кіні, Е. Стінг;
- б) широке та вузьке — С. Стренж, Р. Кокс, Б. Рассетт;
- в) вертикальне та горизонтальне — Д. Белл, Р. Хофстадтер, А. де Токвілль.

9. Визначте, які держави або союз держав слід вважати “центром сили”:

- а) ті, що розташовані в центрі континенту;
- б) ті, що мають у своєму розпорядженні ядерну зброю;
- в) ті, що мають переважний вплив на ту чи іншу підсистему міжнародних відносин.

10. Визначте, з якого часу поняття міжнародної стабільності перейшло в режим активного використання і яким близьким до нього поняттям надавалась раніше перевага:

- а) з середини ХХ ст. — “баланс сил”, “статус-кво”, “рівновага сил”;
- б) з початку ХІХ ст. — “еквілібріум”, “пендулум”, “кві продест”;
- в) з кінця ХХ ст. — “національна безпека”, “національний інтерес”, “національна стратегія”.

11. Назвіть, хто і коли сформулював теорію “гегемоністської стабільності”:

- а) А. Даллес і Дін. Раск наприкінці 50-х років ХХ ст.;
- б) П. Селінджер і Мак Джордон Банді наприкінці 60-х років ХХ ст.;
- в) Р. Коохейн і Дон. Най на початку 80 років ХХ ст.

12. На сьогоднішній день, яке визначення мають “статичний” та “динамічний” як додаток до типу забезпеченості стабільності:

- а) як додаток до системи заходів, що забезпечують безпеку держави;
- б) як спосіб адаптації суперечностей, що виникають у процесі їх розвитку;
- в) як система, що дає змогу вести космічну розвідку силами постійно діючих супутникових комплексів.

Теми рефератів

1. Концепція “національного інтересу” у роботах західноєвропейських авторів.
2. До питання про формування двох протилежних підходів до аналізу національного інтересу.
3. Характеристика С. Хантінгтона сучасної структури міжнародної системи.

Питання для обговорення

1. Плюралізм підходів у сучасній світовій науці стосовно єдності сучасної системи міжнародних відносин і стабільності у світовій політиці.
2. “Світовий порядок” — вищий глобальний рівень структурної організації міжнародних відносин з точки зору здатності будь-якої системи запобігати будь-яким загрозам своєму існуванню.
3. Дослідження проблем безпеки як філософської категорії з точки зору її вимірів у часі і просторі.
4. Проблеми протистояння війнам та збройним конфліктам у дослідженнях підходів до питань безпеки в межах їх розробки у розвідках ідеалістичної традиції.
5. Аналіз концепції забезпечення національної та регіональної безпеки в межах тенденції зростання ролі та значення невійськових факторів.

Змістовий модуль 2. Проблеми війни і миру у світовій політиці

Тема. Світова політика і стратегічні дослідження проблем війни і миру

Тематика лекції

1. Війна і мир — засоби ствердження, збереження та перерозподілу влади у сфері міжнародно-політичних відносин.
2. Еволюція війни як соціально-політичного явища.
9. Світова війна і світова політика в ядерну епоху в умовах біполярного світу і в постбіполярну епоху.
3. Локальні регіональні війни в сучасному світі, їх політичне значення і роль у світовій політиці.

Література [2; 4; 7; 13–15; 18–20; 24; 32; 42; 43]

Ключові поняття і терміни

- концептуальні парадигми;
- фундаментальні ціннісно-змістовні засади;
- концептуальна, методологічна і термінологічна єдність;
- фундаментальний рівень;
- концепція політичного ідеалізму;
- політичний реалізм;
- неспівпадання між антагоністичних сил;
- загальносоціологічні та конкретно-історичні аспекти;
- політичний ідеалізм;
- нове планетарне мислення;
- нова парадигма розвитку міжнародних відносин;
- пріоритет загально людських цінностей;
- заміна політичного аналізу ідеологією;
- полемологія;
- емпіричні визначення;
- спонтанні неорганізовані заворушення;
- централізація влади;
- перехід у специфічний стан війни;
- норма права;
- лихо війни;
- протидіючі нелегітимні структури;
- політико-функціональний підхід;
- необмежений вияв насильства;
- війна — організована дія;
- політичні суб'єкти;
- питома вага збройної боротьби;
- невоєнні форми боротьби;
- специфічна ознака;
- соціально-політична та духовна боротьба;
- дослідження шляхів досягнення миру;
- деідеологізація політології;
- персональне, пряме, структурне та непряме насильство;
- подвійний аспект насильства;
- подвійний аспект миру;
- позитивний та негативний мир;
- духовні потреби особистості;
- потенційні суб'єктно-об'єктні відносини.

Питання для самоконтролю

1. Яка з проблем у наші дні набула статусу однієї з глобальних і актуальних?
2. Чому проблеми війни і миру репрезентовані наявністю різноманітних методологій?
3. Висновки війни стосовно марксистсько-ленінської методології?
4. У чому полягає своєрідність напрямку політичного реалізму?
5. Який напрям може розглядатись як антипод політичному реалізму?
6. Дайте визначення такого напрямку дослідження як полемологія.
7. Схарактеризуйте дослідження миру як окремої дисципліни.
8. Дайте визначення такому підходу до поняття війни як “емпіричне визначення”.
9. Схарактеризуйте другий напрям — емпіричний підхід.
10. Як треба розуміти термін “юридично зорієнтовані визначення”?
11. У яких випадках термін “війна” використовується в юридичному сенсі?
12. Що таке політично-функціональний підхід?
13. Як визначає термін “війна” К. Клаузевіц?
14. Головна специфічна ознака війни.
15. У чому полягає своєрідність розподілу миру на “позитивний” та “негативний”?
16. Що стало основою виокремлення двох напрямів дослідження феномена війни?
17. Чому під час дослідження проблем війни і миру знову постало питання про інструментарій війни?
18. До якого типу історичних явищ належить поняття “війна”?
19. Чому постало питання про розширення змісту війни?
20. У чому полягає подвійне судження співвідношення ядерної війни і політики?
21. Чому саме в умовах біполярного світу війна починає зміщуватись з центру міжнародних відносин до її периферії?

22. Чому навіть за наявності військово-політичних факторів, здатних вплинути на хід війни, ядерні держави припускають можливість використання ядерної зброї?
23. Чим зумовлений перехід міжнародних конфліктів на регіональні рівні?
24. У чому полягає знекремлення внутрішніх конфліктів від міжнародних?
25. Обернена сторона нового характеру конфліктів по закінченні “холодної війни”.

Тести

**1. Визначте, чи дає підстави нова глобальна інтеграційна на-
правленість прогнозувати великі збройні конфлікти між провід-
ними центрами світу:**

- а) дозволяє;
- б) не дозволяє;
- в) дозволяє виділити три інваріанти майбутніх конфліктів.

**2. Дайте відповідь, яким чином “доктрина гнучкого реагуван-
ня” розділила ядерну війну й локальні війни на периферії:**

- а) як альтернативу загальній ядерній війні при збереженні готовності до ведення такої війни;
- б) як проведення загальної ядерної війни тільки іншими засоба-
ми;
- в) як засіб переносу зони ядерного конфлікту на кордони зіткнен-
ня цивілізації.

**3. Вершиною розквіту системи рівноваги сил вважається та-
кий період:**

- а) XX ст.;
- б) XIX ст.;
- в) XV ст.

**4. Визначте причину, за якої роль стабілізатора рівноваги сил
стала прерогативою одного з континентів Землі, а одна з країн
цього материка почала відігравати роль як її “рівноважного”
пріоритетного доважка:**

- а) Північна Америка, США;
- б) Азія, Китай;
- в) Європа, Велика Британія.

5. *Справедливою вважається війна, що:*

- а) велася проти загарбників;
- б) велася заради визволення від колоніального гніту поневоленими народами;
- в) є необхідною для збереження рівноваги сил.

6. *Визначте, у який історичний період у найрозвиненішій формі була сформульована теорія балансу сил:*

- а) в період Ніколо Макіавеллі;
- б) в період Генрі Кіссінджера;
- в) в період Адама Сміта.

7. *Складність проблем збереження миру залежить від:*

- а) створення більш технологічно “чистої” зброї різноманітного призначення;
- б) чинника ядерної погрози для існування цивілізації;
- в) впливу подальшого посилення гонки озброєнь.

8. *Визначте, якою є альтернативна (на протипагу субінтернаціональним і глобальним системам підтримання миру) типологія мирного будівництва:*

- а) типи мирного будівництва за Й. Гатлунгом;
- б) типологія рівноваги сил Н. Макіавеллі;
- в) школа балансу сил Г. Кіссінджера.

9. *Зростання інтересу до ненасильницьких концепцій трансформації міжнародної системи можна пояснити:*

- а) досягненнями пацифістської пропаганди антивійськової спрямованості;
- б) повним подоланням негативного чинника, що спричиняє загрозу миру;
- в) подоланням роз'єднаності такого ступеня єдності світу, що зробило б неможливим війни країн і народів один проти одного.

10. *Науковим розробником концепції “співтовариств безпеки” є:*

- а) К. Клаузевіц;
- б) П. Кальвакогрессі;
- в) К. Дойч.

11. Визначте два основних способи забезпечення безпеки суб'єкта міжнародних відносин:

- а) за допомогою розробки нової концепції військово-політичної доктрини та скорочення чисельності збройних сил країни;
- б) за допомогою підвищення обороноздатності та шляхом усунення самої військової безпеки як такої;
- в) за допомогою розробки нового типу “надточної” зброї, яка дає змогу значно знизити кількість жертв серед цивільного населення, а також стимулювати кінець класичних війн і початок нової ери електронних, інформаційних, комп'ютерних, космічних, екологічних та інших війн, що мають виключно науко-технічну основу.

12. Важливим напрямом створення стабільності в перші роки ХХІ ст є:

- а) удосконалення і нарощування військового потенціалу суб'єкта політики;
- б) значне нарощування сил швидкого розгортання ;
- в) договори з роззброювання і нерозповсюдження зброї масового знищення.

Теми рефератів

1. Проблеми розуміння безпеки не тільки як обороноздатності, а й відсутності власне військової небезпеки.
2. Імператив застосування збройних сил як необхідний засіб стримування.
3. Взаємне скорочення військової потужності потенційних супротивників — основний зміст процесу забезпечення безпеки.
4. Взаємне роззброєння — необхідна передумова реалізації безпеки.
5. Роззброєння як напрям створення умов стабільності — заперечення шляху модернізації сучасних військово-технічних засобів.

Питання для обговорення

1. Проблеми вирішення світових конфліктів політичними засобами.
2. Мир як діяльність і процес — система різноманітних дій щодо попередження і недопущення війни.

3. Баланс сил і баланс інтересів — головні закономірності розвитку сучасних міжнародних відносин.

Змістовий модуль III. Політична модернізація як чинник глобального розвитку

Тема. Поняття і сутність політичної модернізації

Тематика лекції

1. Теорія політичної модернізації та етапи її розвитку.
2. Етапи модернізації.
3. Типи модернізації.
4. Моделі модернізації.
5. Механізми здійснення модернізації.
6. Вибір шляхів модернізації та культурно-цивілізаційні блоки.

Література [6; 7; 11; 15; 19; 26–29; 32; 37]

Ключові поняття і терміни

- вестернізація;
- однолінійний поступ;
- “ідентичність завдань”;
- політична модернізація;
- культура модерніті;
- культурологічний комплекс;
- європейський раціоналізм;
- сцієнтизм;
- хронологічна специфікація;
- змістова специфіка;
- секулярна революція (звільнення від релігійного впливу);
- соціальна революція;
- стадії економічного зростання;
- універсальність процесу модернізації;
- різноплановість;
- багатофункціональність;
- архаїчний стан;
- вторинний і третинний сектори господарства;
- раціональність соціальної дії;
- універсалізм;
- синтез універсалізму;

- партикуляризм (зорієнтованість на незалежність від жорсткого нав'язування суспільству “цінностей на замовлення” — духовних, технологічних тощо);
- волонтаристські засади (віра людей у власні сили і можливості);
- конкуренція політичних еліт;
- авторитарність політичної влади;
- національно-специфічні суспільні цінності;
- індивідуально-аграрне виробництво;
- “колективна модернізація”;
- ранньоіндустріальний тип модернізації;
- пізньоіндустріальний тип модернізації;
- збільшення масштабів людського спілкування;
- постіндустріальний тип модернізації;
- неорганічні модернізації;
- “азійські тигри”.

Питання до самоконтролю

1. Дайте визначення поняття “модернізація”.
2. Що є підґрунтям динаміки модернізації?
3. У чому полягає сутність теорії політичної модернізації?
4. Схарактеризуйте етапи розвитку теорії політичної модернізації
5. Які ідеї притаманні культурі модерніті?
6. Яким чином розрізняють концепції модернізації?
7. Які два головних напрями можна виокремити в межах другого етапу розвитку теорії політичної модернізації?
8. Дайте визначення позиціям критиків теорії модернізації.
9. Які етапи модернізації виділяє У. Ростоу?
10. Якими є суттєві характеристики різних типів модернізації?
11. Визначте певні риси четвертого постіндустріального типу модернізації.
12. Як розрізняються типи модернізації?
13. Яким чином поділяються неорганічні модернізації?
14. Дайте характеристику трьом моделям модернізації.
15. Як розрізняється механізм здійснювання модернізації?
16. Що таке антимодернізація і контрмодернізація?
17. Від чого залежить вибір шляху модернізації?
18. Схарактеризуйте дефініцію культурно-цивілізаційних блоків.

19. За якими параметрами розглядаються відмінності культурно-цивілізаційних традицій?
20. Схарактеризуйте спільні риси східних цивілізацій.

Тести

1. В основі теорії політичної модернізації лежить:

- а) теорія і практика фізичної культури;
- б) теорія конвергенції;
- в) обґрунтування загальної моделі глобального розвитку цивілізації.

2. Розбіжність в умовах теорії політичної модернізації спричинили:

- а) авангардизм;
- б) універсалізм;
- в) структуралізм.

3. Модернізованість політичних інститутів пов'язують з:

- а) рівнем їх демократизації;
- б) рівнем їх відповідності до реорганізації комерційних структур;
- в) з їх міцністю та організованістю.

4. Необхідною умовою модернізації є:

- а) плюралізм політичної активності;
- б) авторитарність політичної влади;
- в) лівий і правий тоталітаризм.

5. Компетентність політичних лідерів потрібна для:

- а) обґрунтування необхідності зміцнення централізованих інститутів й підвищення рівня їх модернізованості;
- б) зміцнення уніфікації політичної влади і з її допомогою підтримання тоталітарних режимів;
- в) підтримання аргументації критиків теорії модернізації.

6. Четвертий, постіндустріальний тип цивілізації відзначається:

- а) активізацією діяльності латентних структур світової політики;
- б) провідною роллю теоретичного знання як стрижня створення нових технологій;
- в) підвищенням активності силових структур з метою попередження терористичних актів.

7. Американський вчений Ф. Блок визначає постіндустріальне суспільство, як:

- а) суспільство, що перейшло на рівень над індустріального розвитку;
- б) суспільство, в якому розподіл матеріальних благ здійснюється за принципом: від кожного за здібностями кожному за потребами;
- в) історичний період, що починається тоді, коли поняття індустріального суспільства перестає бути адекватним поясненням соціальних змін.

8. Процес і результати неорганічних модернізацій залежить від:

- а) типу суспільства, в якому вони діють;
- б) поставлених цілей і суспільних сил, що їх здійснюють;
- в) рівня їх заангажованості в процесі зміцнення рівня централізації влади.

9. Проблеми неорганічних модифікацій модернізації вдається подолати таким суспільствам:

- а) тим, що перебувають на індустріальному етапі розвитку;
- б) тим, що перебувають на постіндустріальному етапі розвитку;
- в) тим, що тяжіють до випереджувальної моделі розвитку.

10. Випереджувальна модель та тип модернізації зорієнтована:

- а) доіндустріальний – XVI–XVII ст.;
- б) на найвищий тип модернізації у XX ст. – постіндустріальний;
- в) на пізноіндустріальний тип модернізації XX ст. – індустріальний.

11. З моделями модернізації пов'язані:

- а) процеси їх відтворення;
- б) механізми їх здійснення;
- в) умови їх експлуатації.

12. Альтернативним варіантом соціальних перетворень є:

- а) контрреволюція;
- б) контрмоделювання;
- в) контрмодернізація.

Теми рефератів

1. Проблеми форсованого суспільного розвитку за ініціативою “згори” при колосальній централізації влади.
2. “Модернізація” як процес прискорення розвитку суспільства шляхом запозичення типів соціальної, економічної та політичної системи, що розвивались у Західній Європі і Північній Америці.
3. Проблеми виділення культурно-цивілізаційних блоків при виборі шляхів суспільного розвитку.
4. Параметральна залежність під час аналізу рис відмінності культурно-цивілізаційних традицій.
5. Значення успіху індивіда-власника для можливості реалізації його в межах західно-європейської цивілізації.

Питання для обговорення

1. Проблеми виокремлення спільних рис у східних цивілізаціях.
2. Концепції взаємодії західної і незахідних цивілізацій в процесі модернізації.
3. Симбіоз — як приклад спроби поєднання західної технології та східної моралі.

Змістовий модуль IV. Цивілізаційні проблеми сучасної світової політики

Тема. Типологія основних положень загальної теорії цивілізації

Тематика лекції

1. Цивілізаційний і формаційний підходи до історичного процесу: порівняльний аналіз.
2. Цивілізація як основна типологічна одиниця історії.
3. Становлення цивілізаційної теорії.
4. Структура і динаміка цивілізацій.
5. Локальні цивілізації.
6. Типи цивілізацій.
7. Світова цивілізація.
8. Взаємодія цивілізацій і характер їх впливу на міжнародні відносини.

Література [4; 6; 29; 31; 34; 58; 60]

Ключові поняття і терміни

- макросоціологічний підхід;
- концепція цивілізації;
- національні терміни;
- комплекси компонентів;
- циклічні закономірності;
- динамічні універсали;
- концептуально-теоретичні погляди;
- “класичний період”;
- поєднання гуманітарного та соціологічного підходів;
- теорія формації;
- загально історичний процес;
- суспільно-економічна формація;
- соціально-класова структура;
- перше безкласове суспільство;
- формаційний підхід;
- монолінійний підхід;
- універсальна модель історії людства;
- цивілізаційний підхід;
- варварство;
- полінійність;
- цивілізаційна дискретність;
- історія як багатоваріантний процес;
- порівняльний (компаративістський) процес;
- окремі цивілізації;
- етимологія терміна “цивілізація”;
- громадянські функції;
- “Друг законів”;
- “нація цивілізується під впливом досвіду”;
- компонент цивілізації;
- встановлення “Імперії розуму”;
- стадія розвитку людства;
- форми державного правління;
- культурно-релігійні спільноти.

Питання для самоконтролю

1. Що є первинним елементом світобудови в соціальному плані?
2. Що таке макро-соціологічний підхід?
3. Що стає домінуючою історико-соціологічною категорією?

4. В яких термінах спостерігаються зміни процесу мислення?
5. Яким чином можна згрупувати комплексні компоненти, що являють собою базовий предмет аналізу дослідження цивілізації?
6. Що виступає об'єктом дослідження?
7. Чим відрізняються дослідження, які проводять представники гуманітарних та соціальних наук?
8. Чому виникає необхідність поєднання гуманітарних та соціологічних наук?
9. Що набуває особливого значення при формуванні історичного досвіду?
10. Як уявлявся загальноісторичний процес в теорії формацій, оформленої К. Марксом?
11. Які риси були притаманні формаційному підходу?
12. Які риси були притаманні цивілізаційному підходу?
13. Чим відрізняються етимологія терміна “цивілізація” від того тлумачення, якого воно набуває в процесі свого використання?
14. Якою є місія цивілізації?
15. Як позначає у своїй праці “Стародавнє суспільство або дослідження шляхів людського прогресу від дикунства через варварство до цивілізації” Л. Морган вищу після дикунства та варварства історичну епоху?
16. Яке місце мають цивілізації в межах часових вимірів тієї чи іншої спільноти?
17. Хто був засновником цивілізаційного підходу до історичного процесу і кого він вважав головними суб'єктами історичного процесу?
18. Яким чином можна виокремити кілька підходів до визначення поняття “цивілізація”?
19. Чому на сучасному етапі існує нагальна потреба чіткішого визначення наукового терміна “цивілізація”?
20. Що являє собою сучасне розуміння історичного розвитку людства?
21. Чим має бути доповнена ідея стадійності розвитку?
22. Що являє собою новий науковий підхід до історії, який розбила наукова думка Нового часу?
23. Яка існує на сучасному етапі тенденція до розширення меж цивілізаційного підходу?
24. У чому полягає ідея цивілізаційної унікальності?

25. Де знаходить своє відображення принцип поліциклічності?

Тести

1. Визначте, що являють собою локальні цивілізації, скільки стадій розвитку вони проходять і якою є приблизна тривалість існування такої цивілізації:

- а) локальні цивілізації — це нерухомі величини; вони проходять стадії зародження, розквіту та занепаду й існують приблизно кілька століть;
- б) локальні цивілізації є досить обмеженими величинами; вони проходять незначні стадії розвитку і їх продовження залежить від регіонального розташування; хронологічний період їх існування досить незначний;
- в) локальні цивілізації не є чимось нерухомим; вони проходять кілька стадій розвитку — зародження, розквіт, розпад та загибель, а тривалість існування цивілізації, на думку різних учених визначалась приблизно періодом в межах 1–1,5 тис. років.

2. Визначте, що являють собою ідеї поліциклічного історичного розвитку:

- а) кожна цивілізація, кожен період її розвитку мають різну тривалість, яка періодично не повторюється і вона не має свого відмінного від загальносвітового ритму розвитку;
- б) кожна цивілізація, кожен період її розвитку мають рівну тривалість, яка періодично повторюється і локальні цивілізації мають свій, відмінний від загальносвітового ритм розвитку;
- в) кожна цивілізація, кожен період її розвитку взагалі не мають рівної тривалості, яка є принципово відмінною від загальноцивілізаційного ритму розвитку.

3. Дайте відповідь, яким є найрозповсюдженіший з існуючих варіантів типології локальних цивілізацій і дайте його визначення:

- а) існує кілька варіантів типології локальних цивілізацій, а найрозповсюдженіші — західні та східні цивілізації. До західних цивілізацій належать майже всі розвинені країни, які формувались під впливом античності, християнства, індивідуалізму та демократичних традицій; східні цивілізації сформовані під впливом мусульманства та буддизму, провідної ролі держави,

домінування колективізму та бюрократії над правами особистості;

- б) найрозповсюдженіші є локальні північні та південні локальні цивілізації. До північних локальних цивілізацій належать такі цивілізації, що пройшли період розвитку індустріального і постіндустріального суспільства; південні локальні цивілізації — це цивілізації з уповільненими темпами розвитку, які живуть у межах розвитку природного циклу;
- в) найрозповсюдженішими є локальні цивілізації прогресивного і регресивного типів розвитку. Прогресивні локальні цивілізації — це такі цивілізації, які мають різко визначений прискорений темп розвитку, який заснований на успішному впровадженні результатів науково-технічного прогресу; регресивний тип локальної цивілізації становить чітко визначену орієнтацію на традиційний консервативний тип розвитку з урахуванням місцевих норм і традицій суспільного життя.

4. Сучасна система міжнародних відносин почала складатися з:

- а) контактів, основними виявами яких є війни та конфлікти;
- б) широкого та цілеспрямованого впливу Заходу на всі інші цивілізації;
- в) затвердженої Вестфальським миром системи суверенних “цивілізованих” національних держав та колоній, якими вони контролювались.

5. Визначте, починаючи з якого періоду головні події конфліктів в міжнародних відносинах почали пролягати не стільки між правителями, скільки між націями:

- а) з моменту затвердженої Вестфальським миром першої системи міжнародних відносин;
- б) з моменту завершальної стадії еволюції глобальних конфліктів;
- в) починаючи з Великої Французької революції.

6. Внаслідок яких подій на зміну конфлікту націй приходить конфлікт ідеологій:

- а) становлення багатопольярної системи міжнародних відносин;
- б) Першої світової війни та російської революції;
- в) діалогу цивілізацій.

7. Визначте, що спричинило конфлікт ідеологій після Першої світової війни:

- а) комунізм, нацизм та ліберальна демократія;
- б) соціалізм, фашизм та неолібералізм;
- в) соціал-демократія, лівий тоталітаризм та неоконсерватизм.

8. Назвіть прибічника підходу, що різниця між цивілізаціями має тимчасовий характер:

- а) Д. Белл та С. Хантігтон;
- б) М. Вебер;
- в) К. Ясперс та Ю. Павленко.

9. Визначте засновників дифузійного підходу, що ґрунтується на теорії культурних потоків:

- а) А. Тойнбі та Ф. Бродель;
- б) І. Валлерстайн та Д. Уїлкінсон;
- в) П. Сорокін та Т. Парсонс.

10. Представники гуманітарних та соціальних наук звертаються до таких проблем:

- а) перші звертаються до проблем освіти та педагогіки, а другі — до проблем етики та естетики;
- б) перші звертаються до дослідження минулого тієї чи іншої цивілізації, традиційно до її “класичного періоду”, а другі — до сучасної історії, досягнень та характеру мислення простих людей;
- в) перші звертаються до проблем економічної та політичної історії, а другі — до військової та цивільної історії.

11. Цивілізованим вважався такий тип суспільства:

- а) яке ґрунтувалось на засадах поміркованості, меркантилізму та здорового глузду;
- б) яке ґрунтувалось на пацифізмі, глибокій партійності та дотриманні принципів: “від кожного по розуму, кожному за потребами”;
- в) яке ґрунтувалося на засадах справедливості.

12. Вкажіть, у чийх роботах знайшла своє відображення ідея цивілізаційної унікальності:

- а) в роботах М. Данілевського, К. Леонтєва та О. Шпенглера;
- б) в роботах С. Хантігтона, А. Турена, Ж. Фурастьє;
- в) в роботах О. Тоффлера, З. Бжезінського та Г. Алмонта.

Теми рефератів

1. Виникнення капіталізму. Реформація та протестантська етика.
2. Трансформація Західнохристиянського світу у Новоевропейську Північноатлантичну цивілізацію.
3. Новоевропейська цивілізація і формування соціально-економічної структури макроріхристиянського світу.
4. Експансія Новоевропейської цивілізації і реакції на неї незахідних суспільств.
5. Макроріхристиянський світ і традиційні цивілізаційні ойкумени Сходу.

Питання для обговорення

1. Масові ідеології і тоталітаризм.
2. Західна цивілізація та решта людства у ХХ ст.
3. Цивілізаційна структура пострадянського простору.
4. Демократія і квазідемократія у світі, що глобалізується.
5. Глобалізація та провідні цивілізаційні центри сучасності.
6. Культурно-ціннісні аспекти глобалізації.
7. Глобалізація як феномен цивілізаційного розвитку.

Змістовий модуль V. Геополітика України

Тема. Україна й геополітика у світі та на теренах колишнього СРСР

Тематика лекції

1. Геополітика як наука.
2. Наукові школи геополітики.
3. Роль і місце України в сучасному геополітичному просторі.

Література [8; 10; 12; 16; 19; 24; 38; 41; 45; 61]

Ключові поняття і терміни

- фундаментальні зрушення;
- геополітичний простір (середземноморський, західноєвропейський, євразійський);
- самоідентифікація;
- глобальні і національні інтереси;
- демографічні імперативи;
- потенціали країни;
- просторово-географічні аспекти міжнародних відносин;

- географічний детермінізм;
- матеріальні і нематеріальні фактори (силові і несилові);
- проблеми конвертації внутрішнього потенціалу країни у її зовнішній потенціал;
- запровадження масштабних економічних і політичних санкцій;
- глобальні та регіональні просторово-політичні масштаби;
- фізичне середовище;
- політичний конформізм;
- сучасний атлантизм;
- фундаментальний дуалізм;
- “континентальна держава”;
- історична типологія цивілізацій;
- телурократія, таласократія;
- “сухопутна” та “водна” стихії;
- самостійне планетарне утворення;
- англосаксонський світ;
- геополітичний дуалізм.

Питання для самоконтролю

1. Чим була зумовлена відсутня власна державність в Україні, а також належність окремих частин її території до різних геополітичних просторів?
2. Що має предметом своїх досліджень геополітика?
3. Як слід трактувати геополітику в розширеному розумінні?
4. Що є предметом геополітики?
5. Схарактеризуйте поняття “геостратегічний регіон”?
6. Що таке геостратегічний регіон?
7. Як слід розуміти головний закон геополітики?
8. Що таке геополітика як наукова дисципліна?
9. Кого вважають “батьком” геополітики?
10. Що стало тим ключем, який відкрив усі таємниці міжнародної політики?
11. Хто перший вжив поняття “геополітика”?
12. Хто був засновником французької геополітичної школи?
13. Ким був американський адмірал Альфред Мехен?
14. Якими були погляди на геополітику англійського вченого і політика Хелфорда Дж. Макіндера?
15. Як розглядав геополітику американець голландського походження Ніколас Спайкмен?

16. Кого з російських авторів можна в повному розумінні назвати геополітиком?
17. Яким чином розглядався український фактор в світовому геополітичному просторі?
18. Що позначилось на міжнародному статусі України і що визначає її місце у світовому співтоваристві?
19. У чому полягає специфіка сучасного багатополітичного світу?
20. Що призвело до кардинальних змін в геополітичній ситуації за останні роки?
21. Чим характеризується сучасне геополітичне становище України?
22. Що означає для України новий статус незалежної держави?
23. Якою є стратегічна мета України?
24. Що лежить в основі “американського” вектора політики України?
25. Якими є прагнення України на перспективу?
26. Які функції виконує незалежна й стабільна Україна в системі європейської безпеки?

Тести

1. Визначте у зв'язку з якими проблемами Україна відіграє особливу роль поза Європою:

- а) як аспект розробки паливно-енергетичних ресурсів у країнах СНД, а також як держави, в якій у субрегіональному вимірі залишається статус великої регіональної держави;
- б) як держави, що в змозі розв'язувати проблеми національної безпеки як для США, так і для Росії, а також як країна, яку можна використовувати як предмет дипломатичного шантажу;
- в) як держави, в якій можна розмістити ядерну зброю і використовувати її “авіанесучого крейсера”, який неможливо потопити”, а також як країни, в якій можна розмістити бази НАТО.

2. Назвіть, хто з українських учених визначив основні геополітичні пріоритети України:

- а) В. Литвин;
- б) Д. Талачник;
- в) О. Гончаренко.

3. Незавершеність самоідентифікації в Україні пояснюється такою проблемою:

- а) її географічним становищем, а також кліматичними умовами та виходом до двох морів;
- б) уявністю довгих етапів в історії, а також відсутністю власної державності і належністю різних частин території до окремих геополітичних просторів;
- в) перебуванням упродовж тривалого історичного періоду території України під владою СРСР, а також небажанням комуністичної влади її східних регіонів сприймати повністю свою національну самобутність.

4. Передумовою для ефективної діяльності держави на міжнародній арені є:

- а) наявність ядерної зброї та потужного військового флоту для досягнення переваги у стратегічному плані;
- б) володіння великою кількістю військових баз на території зарубіжних країн, а також належність до військово-політичного союзу НАТО;
- в) здатність використовувати переваги матеріальних і нематеріальних факторів для досягнення політичної мети.

5. Визначте, що є предметом геополітики з точки зору діяльності суб'єкта міжнародних відносин, що дають йому змогу здійснювати контроль над простором з метою реалізації своїх життєво важливих інтересів:

- а) проблеми конвертації внутрішнього потенціалу країни у її зовнішній потенціал;
- б) можливість використати ядерну зброю у разі потреби, коли йдеться про захист своїх національних інтересів;
- в) можливість розповсюджувати зони своїх національних інтересів на весь світ, без урахування проблем суверенітету інших країн.

6. Головним законом геополітики є:

- а) обов'язкове співвідношення обіцянок, даних виборцям у період виборчих перегонів з їх обов'язковим виконанням;
- б) затвердження фундаментального дуалізму, віддзеркаленого в геополітичному устрої планети і в історичній типології цивілізації;

- в) обов'язкове відтворення війни як змагання духу суб'єкта і її неодмінний виграш задовго до початку бойових дій ще у храмі Всевишнього.

7. Дайте відповідь, чим і в який період визначалось співвідношення таласократії і телурократії як геополітичної картини:

- а) телурократія стійко ототожнювалась з внутрішньоконтинентальними просторами Північносхідної Євразії, а таласократія визначалась береговими зонами євразійського материка в період становлення Великої Британії як могутньої морської держави у XIV–XIX ст.;
- б) телурократія стійко ототожнювалась з охлократією, таласократія визначалась як меритократія в період розвитку результатів науково-технічної революції у Великій Британії у XVIII ст.;
- в) телурократія стійко ототожнювалась з плутократією, а таласократія визначалась як герантократія в період засилля в КПРС на посаді Генерального секретаря ЦК КПРС та в Політбюро ЦК КПРС людей надто похилого віку у 80-х роках XX ст.

8. Визначте, для чого закони геополітики мають надзвичайно зручний формат:

- а) для зоргантація форматів Великої гри на теренах створення потужної магістралі світових нафтових шляхів;
- б) для створення глобальної сітки транснаціональних корпорацій, які безперерійно забезпечують постачання ГЗМ по всьому світу;
- в) для аналізу світової політики, історії дипломатії й стратегічного планування.

9. Назвіть, як можуть і повинні використовуватись геополітичні конструкції при спробі відповісти на всі питання політичних і міжнародних подій:

- а) як спроби планувати світову політику;
- б) як виразні орієнтири;
- в) як спроби вплинути на розробку регіональної і континентальної політики.

10. У чіях працях у стислому вигляді містяться практично всі основні тези, що лягли в основу геополітики:

- а) у працях З. Бжезінського;
- б) у працях Д. Белла;
- в) у працях Ф. Ратцеля.

11. Назвіть, хто і що вважав головним завданням англосаксонської геополітики:

- а) У. Черчілль вважав головним завданням геополітики Англії встановлення панування на Балканах;
- б) Х. Макіндер вважав головним завданням англосаксонської геополітики недопущення утворення стратегічного континентального союзу навколо “географічної осі історії” (Росії);
- в) М. Тетчер вважала головним завданням англійської зовнішньої політики на початку 80-х роках ХХ ст. встановлення контролю над Фолклендськими (Мальвінськими) островами.

12. Визначте, хто ввів у науковий геополітичний обіг таке важливе поняття як “Середній океан” і що під ним розумілось:

- а) помічник президента США Дж. Ф. Кеннеді, Мак Джордж Банді для визначення стратегічної важливості о. Куба;
- б) державний секретар США К. Райс для визначення геополітичної важливості регіону Перської затоки;
- в) Н. Слайкмен, маючи на увазі Атлантичний океан як найрозвиненіший у технологічному й економічному розуміннях ареал західної цивілізації.

Теми рефератів

1. Україна в ключових геополітичних контурах.
2. Геополітична стратегія України.
3. США та Євроатлантична спільнота — Україна і Російська Федерація.

Питання для обговорення

1. Пріоритети геополітичної стратегії та зовнішньої політики України на перспективу.
2. Зміцнення і розвиток стратегічного партнерства із США.
3. Зміцнення особливих відносин із стратегічно важливими сусідами.
4. Активна участь у створенні європейських і євразійських транспортних коридорів.
5. Розширення економічної та політичної присутності України на Близькому Сході, в Центральній та Південній Азії та країнах АТР.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Антюхина-Московченко В. И., Злобин А. А., Хрусталева М. А.* Основы теории международных отношений. — М., 1988.
2. *Баталов Э. Я.* Мировое развитие и мировой порядок (анализ современных американских концепций). — М.: Рос. полит. энцикл., 2005. — 375 с.
3. *Бела Д.* Грядущее постиндустриальное общество. — М., 1993.
4. *Богатуров А. Д., Косолапов Н. А., Хрусталева М. А.* Очерки по теории и методологии политического анализа международных отношений. — М.: Науч.-образ. форум по международным отношениям, 2002. — 377 с.
5. *Бурдье П.* Социология политики. — М., 1993.
6. *Валлерстайн И.* Анализ мировых систем и ситуация в современном мире: Пер. с англ. — СПб.: Университетская кн., 2001. — 415 с.
7. *Введение в социологию международных отношений.* — М.: Междунар. отношения, 1992.
8. *Гаджиев К. С.* Геополитика. — М.: Междунар. отношения, 1997. — 384 с.
9. *Гаджиев К. С.* Политическая наука. — М.: Междунар. отношения, 1996. — 400 с.
10. *Геополітичне майбутнє України / Міжнар. наук.-практ. конф.* — К.: Дипломатична акад. України при МЗС України, 1998. — 176 с.
11. *Гришин А. В., Никольский Н. И.* Системный анализ международных отношений. — М., 1982.
12. *Дергачев В. А.* Геополітика. — К.: ВИРА-Р, 2000 — 448 с.
13. *Дольникова Р. Н.* Методология и методика прогнозирования внешней политики несоциалистических государств. Опыт системной организации понятий. — М., 1986.
14. *Емельянов Ю.* Рождение и гибель цивилизаций. — М.: Вече, 2000. — 544 с.
15. *Кальвокоресси П.* Мировая политика после 1945 года: В 2 кн. — М.: Междунар. отношения, 2000. — 464 с.
16. *Камінський Є., Дашкевич А.* Політика США щодо України. Витоки. Концептуальні основи. Практична еволюція. — К.: Наук. думка, 1998. — 547 с.
17. *Коваленко А. О.* Політичний аналіз і прогнозування. — К.: Наук. світ, 2002. — 201 с.

18. *Лазоренко О. В., Лазоренко О. О.* Теорія політології. — К.: Вища шк., 1996. — 179 с.
19. *Лафонтен О.* Общество будущего. Политика реформ в изменившемся мире. — М., 1990.
20. *Лебедева М. М.* Мировая политика: Учеб. для вузов / М. М. Лебедева. — М.: Аспект Пресс, 2004. — 351 с.
21. *Лейбин В. М.* Зарубежная глобалистика: проблемы и противоречия. — М., 1988.
22. *Мадиссон В. В., Шахов В. А.* Політологія міжнародних відносин: Навч. посіб. — К.: Либідь, 1997. — 176 с.
23. *Международные отношения: социологические подходы* / Рук. авт. колл. проф. П. А. Цыганков. — М.: Гардарики, 1998.
24. *Міжнародна система, безпека і глобальний розвиток: Конспект лекцій з курсу “Порівняльна політологія”* / Авт.-укл. С. О. Шергин. — К., 1996.
25. *Мировая политика и международные отношения: Учеб. пособие* / Под ред. С. А. Ланцова, В. А. Ачкасова. — СПб.: Питер, 2005. — 448 с.
26. *Мировая политика: теория, методология, прикладной анализ* / Отв. ред. А. А. Кокошун, А. Д. Богатуров. — М.: Ком Книга, 2005. — 432 с.
27. *Михайлов Т. А.* Эволюция геополитических идей. — М.: Весь мир, 1999. — 184 с.
28. *Многополюсная глобализация: Пер. с англ.* / Под ред. П. Бергера и С. Хантингтона; — М.: Аспект Пресс, 2004. — 379 с.
29. *Павленко Ю. В.* История мировой цивилизации. Философский анализ. — К.: Феникс, 2002. — 760 с.
30. *Панарин А. С.* Искусшение глобализации. — М.: Эксм, 2003. — 416 с.
31. *Панарин А. С.* Стратегическая нестабильность в XXI веке. — М.: Алгоритм, 2003. — 560 с.
32. *Панарин А. С.* Философия политики. — М.: Новая шк., 1996. — 423 с.
33. *Поздняков Э. А.* Философия политики: В 2 т. — М., 1994.
34. *Поздняков Э. А.* Системный подход и международные отношения. — М., 1976.
35. *Римский клуб.* История, создания, избранные доклады и выступления, официальные материалы / Под ред. Д. И. Гвишиани. — М., 1997.

36. *Сенченко М. І.* Латентні структури світової політики. Нариси з конспірології. — К.: МАУП, 2003. — 312 с.
37. *Современные* международные отношения: Учебник / Под ред. А. В. Торкунова. — М.: Рос. полит. энцикл., 2000. — 584 с.
38. *Ткаченко В. М.* Україна на межі цивілізацій. — К., 1995.
39. *Тойнбі А. Дж.* Дослідження історії: У 2 т. — К.: Основи, 1995.
40. *Уоллестайн И.* Общественное развитие или развитие мировой системы? // Вопр. социологии. — 1992. — № 1.
41. *Фукуяма Ф.* Конец истории?// Философия истории. Антология. — М., 1995.
42. *Хрусталева М. А.* Системное моделирование международных отношений. — М., 1988.
43. *Цыганков П. А.* Международные отношения. — М.: Новая шк., 1996. — 320 с.

Додаткова

44. *Арон Р.* Мир і війна між націями. — К.: Юніверс, 2000. — 688 с.
45. *Бжезинський З.* Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. — М.: Междунар. отношения, 1999. — 256 с.
46. *Данилевский Н. Я.* Россия и Европа. Взгляд на культурные и политические отношения славянского мира к романо-германскому. — М., 1991.
47. *Коппель О. А., Пархомчук О. С.* Міжнародні системи. Світова політика. — К.: ФАДА ЛТД., 2001. — 224 с.
48. *Кузьменко В. А., Романчик О. К.* На порозі цивілізацій: роздуми про майбутнє. — Л., 1991.
49. *Леонтьев В.* Экономическое эссе. Теории, исследования, факты и политика: Пер. с англ. — М.: Полит. издат., 1990. — 415 с.
50. *Лукашевич В. М.* Глобалистика: Учеб. пособие. — Львов: Новый свет, 2000; 2004. — 392 с.
51. *Макиавелли Н.* Государь. — М., 1990.
52. *Моисеев Н.* Человек и ноосфера. — М., 1990.
53. *Моисеева Л. А.* История цивилизаций. — Ростов н/Д: Феникс, 2000. — 416 с.
54. *Нэсбитт Д., Эбурдин П.* Что нас ждет в 90-е годы. Мегатенденции. Год 2000: десять новых направлений на 90-е годы: Пер. с англ. — М., 1992.

55. *Один мир для всех: выдающиеся деятели современности о будущем человечества.* — М., 1990.
56. *Поздняков Э. А. Политика и нравственность.* — М.: Прогресс. — Культура, 1995. — 112 с.
57. *Ревякин А. В. История международных отношений в Новое время: Учеб. пособие.* — М.: Рос. полит. энцикл., 2004. — 264 с.
58. *Системная история международных отношений: В 4 т. // События и документы. 1918–2003 / Под ред. А. Д. Богатурова.* — М.: Науч.-образов. форум по междунар. отношениям, 2003. — 720 с.
59. *Толстов С. Загальні критерії та методологічні виміри системи міжнародних відносин: Зб. наук. праць. // Дослідження світової політики / Відп. ред. Є. Є. Камінський.* — К.: Ін-т світової екон. і міжнар. відносин НАН України, 2004. — Вип. 29 — С. 3–27.
60. *Хижняк І. А. Міжнародний вимір сучасної глобалістики: Зб. наук. праць // Дослідження світової політики / Відп. ред. Є. Є. Камінський.* — К.: Ін-т світової екон. і міжнар. відносин НАН України, 2004. — Вип. 29 — 253 с.
61. *Хонин В. Н. Теория международных отношений. Часть общая.* — К.: Академ-Пресс, 2005. — 453 с.
62. *Шпенглер О. Закат Европы. Очерки мифологии мировой истории.* — М., 1993.
63. *Ясперс К. Смысл и назначение истории.* — М., 1991.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Зміст самостійної роботи з дисципліни “Світова політика”.....	4
Список літератури.....	30

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *Т. М. Коліна*
Комп'ютерне верстання *Н. М. Музиченко*

Зам. № ВКЦ-3868

Підп. до друку 01.04.09. Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 2,03. Обл.-вид. арк. 1,84. Тираж 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 28.08.2008 р.*